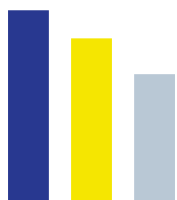

DE FAGOT

TIJDSCHRIFT VOOR FAGOTTISTEN

NUMMER 29 | JUNI 2023

AXIS MUNDI
HENNIE STEMPEL
AHO
LUCHTMACHT

SUBCONTRAFAGOT

Jeugdfagotdag 2023

Op zaterdag 10 juni was het weer zover, de jeugdfagotdag!

Heerlijk om al die verwachtingsvolle gezichten weer te zien binnenkomen in het ArtEZ-conservatorium in Zwolle. Sommige deelnemers herkenden elkaar van afgelopen jaren en anderen hadden hun stoute fagotschoenen aangetrokken en waren er voor het eerst.

Groep geel

De mix van deelnemers, de expertise en het enthousiasme van mijn collegadocenten: Maud van Daal, Jantine Veenstra en Ben Zelinsky, de support van de organisatie van het Fagotnetwerk en de dirigent Albert Dam van jeugdorkest de Vuurvogel, zorgden voor een bijzondere energie tijdens deze dag.

We hebben gezongen en met bodypercussie gewerkt. Er klonk muziek van Tchaikovsky en Coldplay. Met innovatieve werkvormen hebben we alle hoeken van de Reulandzaal verkend. En last but not least hebben

'Fagotproeverij' in Zwolle 'Het is een bijna uitgestorven instrument'

In Zwolle vindt zaterdag de landelijke Jeugdfagotdag plaats van Fagotnetwerk Nederland. Deze organisatie heeft als doel het fagotspelen op de kaart te zetten. En dat blijkt hard nodig in Zwolle.

Uit: ad.nl/zwolle/

Tchaikovsky (rechtsboven) en
Presentatie (rechtsonder)

Fagotproeverij (rechts) en Groep roze
en blauw (onder)

Groep paars

we geïmproviseerd, met stippen op de vloer. Het leek Twister voor fagottisten maar het was toch gewoon een bluesschema wat er door iedereen werd gespeeld. Tijdens het improviseren kwamen in de groep met de allerjongsten ook de bijen van afgelopen jaar weer voorbij. De oudsten speelden als volleerde bluesmuzikanten.

Kortom, het was een geslaagde dag, waarvan een mooi verslag op Radio Klassiek.

Om met de woorden van Hans Noortman, de verslaggever van Radio Klassiek te spreken: 'De fagot is in nood, maar er is altijd hoop....'

MIEKE VAN DAEL

Foto's: Ineke Brouwer, Thomas Oltheten
Zie voor links naar Spot on Fagot en Radio Klassiek:
fagotnetwerk.org > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 >
Jeugdfagotdag 2023

Actie 'Adopteer een boom' - Fagotfestival Bassoons for Future

OVER DE TOEKOMST VAN DE FAGOT, VAN DE MUZIEK, VAN DE AARDE ...

THEONE KON

Herinnert u zich, dat we tijdens het fagotfestival Bassoons for Future eind oktober 2021 uw aandacht vroegen voor onze aarde en aan u voorstelden, om een boom te adopteren? Deelnemers hebben zelf een boom geadopteerd, of hebben een bijdrage geleverd, om samen met andere festivalgangers een boom te adopteren.

Er is een mooi gezamenlijk bedrag opgehaald, en via de organisatie Treedom (<https://www.treedom.net/en/>) hebben we daarvan bomen geadopteerd!

Een volwassen Cacaoboom met vruchten

De gezamenlijk geadopteerde bomen zijn: een Cacaoboom, een Markhamiaboom en twee (!) Baobabbomen. De bomen worden nu verzorgd en gebruikt door de lokale bevolking, in samenwerking met vrijwilligers van Treedom.

Wat betekenen deze bomen voor de lokale bevolking en de aarde?

Cacaoboom

De Cacaoboom (*Theobroma cacao*) is altijd groen en geeft dus altijd schaduw. Dat is belangrijk in de omgeving waar ze groeien, rond de evenaar: minder hitte, minder verdamping van vocht uit de bodem. Bloemen staan op de stam en de grote takken; daar komen dus ook de peulen te hangen. In de peulen zitten de cacaobonen, welke als grondstof voor onder andere chocolade worden gebruikt. De cacaobonen zijn een bijdrage aan de inkomsten van de boeren.

Lees verder: [Fagotnetwerk.org](https://fagotnetwerk.org) > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 > Actie 'Adopteer een boom'

FAGOTNETWERK

De Fagot is een uitgave van het Fagotnetwerk en verschijnt twee maal per jaar.

Leden van het Fagotnetwerk ontvangen De Fagot kosteloos. De kosten voor een abonnement op jaargang 2023 bedragen € 20.

Aanmelden voor abonnementen: defagot@fagotnetwerk.org
Informatie over advertenties: defagot@fagotnetwerk.org

Vormgeving: Belliz, Harmelen, Krista de Heer
Druk en verzending: Duocore, Katwijk

Overname van teksten en afbeeldingen uit dit blad is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van het Fagotnetwerk; mail: defagot@fagotnetwerk.org

Disclaimer: van materiaal afkomstig van websites is getracht de rechthebbende te achterhalen. In geval dat niet gelukt is, kunnen belanghebbenden zich melden op defagot@fagotnetwerk.org

Cover: Silvia en Agnes in 2019, tijdens het concert Sounds of Freedom in het Isala Theater in Capelle aan den IJssel. Mediacentrum Defensie, fotograaf Paul Tolenaar

INHOUD

'WIJ ZIJN MILITAIR ÉN MUZIKANT'	4
LIZA LIM: AXIS MUNDI	7
ALEXANDRE SILVÉRIO – BASSOON	10
IM MEISTER GERWIN RODEWALD	11
OVER HENNIE STEMPEL	12
DUBBELCONCERTEN – DEEL 8 – KALEVI AHO	14
WHY ARE BASSOONS SO EXPENSIVE?	16
SAMENSPEELDAG 6 MEI IN MUZIEKSCHOOL BARNEVELD	17
FAGOT OP DE PLANKEN	18
IM MORDECHAI RECHTMAN	19
ALGEMENE LEDENVERGADERING FAGOTNETWERK	20
THOUGHTS ABOUT PLAYING 2ND BASSOON	21
SYMPHONIC MOB ELIAS AGSTERIBBE	21
DE FAGOT IN HET NOORDELIJK BACHCONSORT	22

'Wij zijn militair én muzikant'

SABINE KOK

De fagottisten van het Orkest Koninklijke Luchtmacht zorgden in de donkere coronaperiode voor een vrolijke noot met hun veelbekeken meerstemmige YouTube-filmpjes. Inmiddels spelen ze overal in Nederland weer volop 'live', zoals dit voorjaar tijdens het 5 mei-concert op de Amsterdamse Amstel. Wie zijn zij, en hoe is het om deel uit te maken van een militair orkest? 'De ene dag spelen we het Wilhelmus voor de koning, de andere geven we een concert voor een uitverkochte theaterzaal.'

Fotograferen is niet toegestaan bij de ingang van vliegbasis Gilze-Rijen, zelfs niet aan de straatkant, voor de toegangspoort. Legervoertuigen rijden af en aan, in de lucht is het een komen en gaan van helikopters. Wie een afspraak heeft, mag niet zomaar ongeleid het terrein op, maar moet zelf voor een 'lift' naar de juiste plek zorgen.

Het militaire vliegveld tussen Breda en Tilburg is dé helikopterbasis van de Nederlandse luchtmacht. Er zijn Apaches, Cougars en Chinooks gestationeerd, maar de basis biedt ook onderdak aan een kenniscentrum dat militairen leert hoe ze kunnen overleven als hun vliegtuig is neergestort. Alles bij elkaar werken er zo'n tweeduizend mensen. Onder hen ook de 48 musici van het Orkest Koninklijke Luchtmacht, die er vaak meerdere keren per week te vinden zijn in hun repetitiezaal. Onder leiding van dirigent Patrick Curfs bereiden zij hier hun concerten voor in een ruime, goed geoutilleerde zaal, waarin van het geratel en geronk buiten weinig te horen is.

Agnes Korbijn (54) en Silvia Schildkamp (53) vormen met z'n tweeën de fagotsectie van het Orkest Koninklijke Luchtmacht. Ze staan zelden in de spotlights, maar wie tijdens de lockdown op zoek ging naar wat online fagotinspiratie kwam al snel hun vrolijke filmpjes tegen. In een ervan spelen ze *Bella Ciao*, van oorsprong een strijdlied, dat opnieuw de aandacht trok doordat het te horen was in de bloedstollende Spaanse Netflixhit *La Casa de Papel*. Een ander filmpje maakten ze speciaal voor kerst: een uitvoering van *Mary's Boy Child*, door Harry Belafonte eind jaren vijftig voor het eerst

Silvia en Agnes in 2019, tijdens het concert Sounds of Freedom in het Isala Theater in Capelle aan den IJssel. Mediacentrum Defensie, fotograaf Paul Tolenaar.

uitgebracht. Op het YouTubekanaal van het orkest werden beide filmpjes samen meer dan drieduizend keer bekeken.

Ik spreek de twee na afloop van de repetitie, op het overdekte terras bij de zaal. Voor ze naar huis gaan drinken orkestleden hier samen nog wat, of trekken zich terug in een van de nabijgelegen kantoren, om hun mail en administratie bij te werken.

'Met de fagottisten uit de verschillende militaire orkesten wilden we graag eens spelen tijdens de Nacht van de Militaire Muziek', vertelt *lead* Agnes Korbijn. 'Fagottisten treden zelden op de voorgrond. Helaas kon dat door ziekte toen niet doorgaan. Maar in de coronaperiode zagen we onze kans schoon om als duo toch iets leuks te doen.' Een van de arrangeurs van het orkest, Marcel Loff, maakte van beide nummers een zesstemmige bewerking. De muziekvideo's werden opgenomen met het tijdens de lockdown zo populaire loop station, en opgenomen in de tuin, uiteraard allemaal op veilige afstand.

Het was fijn om in een tijd waarin de concerten en repetities stillagen iets te hebben om voor te studeren, vertelt Silvia Schildkamp. 'Toen andere orkesten al begonnen waren, mochten wij nog helemaal niets. Dat deed wel een beetje

pijn. Zo hadden we toch wat om naartoe te werken, en we hebben veel lol gehad tijdens de opnames.'

'Wat zonde'

Silvia Schildkamp is een van de oudgedienden bij het Orkest Koninklijke Luchtmacht, dit jaar is ze dertig jaar in dienst. Agnes Korbijn kwam erbij in 2011. Beiden kozen op jonge leeftijd voor een blaasinstrument, al was dat niet de fagot. Silvia: 'Als kind speelde ik klarinet in een harmonieorkest, maar vond dat eigenlijk heel saai. Toen er een fagot werd aangeschaft stond ik vooraan in de rij.'

Agnes: 'Ik speelde altsaxofoon in de fanfare. Of ik geen fagot wilde gaan spelen? Dat was leuker dan zesde altsax in de harmonie. Mijn opa moedigde me aan. Moet je doen, zei hij, dat speelt niemand. En hij kreeg gelijk.'

Silvia begon haar studie in Enschede, bij Loop Bremer. Daarna stapte ze over naar Den Haag waar Johan Steinmann haar docent was. Agnes volgde haar opleiding tot docent en uitvoerend musicus aan de conservatoria van Tilburg en Utrecht, waar ze les had van Louis van Nunen.

Het was een andere tijd, constateren beiden. Een tijd waarin een baan bij een van de militaire orkesten eigenlijk '*not done*' was.

Agnes: 'Tijdens mijn eindexamenjaar schnabbelde ik veel bij de Koninklijke Militaire Kapel in Den Haag, maar van Louis mocht dat niet. Dat is slecht voor je geluid en voor je embouchure, zei hij. Terwijl ik elke dag kon spelen, en het repertoire groot en uitdagend was. Zoveel medestudenten kwamen niet eens aan de bak.' Silvia: 'Wat zónde, zeiden ze als ik vertelde wat ik deed. Ik heb dat nooit begrepen. Alles wat je wilt is veel en vaak spelen. Hier kan dat. Als we niet repeteren, geven we concerten.'

Erewacht

De Koninklijke Militaire Kapel waar Agnes ooit begon is in 2005 opgeheven, na een reorganisatie in de militaire-muziekwereld. De Nederlandse krijgsmacht heeft sindsdien drie professionele militaire harmonieorkesten: de Marinierskapel der Koninklijke Marine in Rotterdam, de Koninklijke Militaire Kapel 'Johan Willem Friso' in Assen, en het Orkest Koninklijke Luchtmacht in Gilze-Rijen.

De orkesten komen in actie tijdens (militaire) ceremonies, nationale evenementen en herdenkingen. Ook spelen ze voor het Koninklijk Huis, bijvoorbeeld tijdens een staatsbezoek. Welk orkest waar en wanneer aantreedt wordt centraal bepaald, door de Staf Militaire Muziek in Utrecht. Daarnaast zijn er de theateroptredens voor een breed publiek. Zo trok het Orkest Koninklijke Luchtmacht in het voorjaar van 2023 verschillende podia langs met een reeks 'Jukebox'-concerten vol klassiekers. Daarbij bepaalt het publiek mede wat er op de lessenaar komt te staan. Ook kwam het orkest in actie tijdens het 5 mei-concert op de Amsterdamse Amstel. Het trad daar met verschillende artiesten, onder wie Trijntje Oosterhuis, Jenny Arean en Wibi Soerjadi, op voor de koning en koningin.

'Het militaire aspect vormt de basis', zegt Silvia uit. 'Daar ligt het bestaansrecht van het orkest. Vroeger spoorden musici de manschappen aan op het slagveld. Nu is hun rol vooral een ceremoniële. Denk aan de militaire erewacht, maar ook aan staatsbegrafenissen. Er was hier in september een orkest uit Engeland te gast, toen Elizabeth overleed. We hadden pas een deel van het programma afgewerkt, maar het moest spoorslags terug naar huis.'

Tradities zijn belangrijk voor de militaire orkesten. Toch is er ook ruimte voor vernieuwing. Zo speelde het Orkest Koninklijke Luchtmacht tijdens de Grand Prix Formule 1 in Zandvoort een opgefriste versie van het *Wilhelmus*. Agnes: 'Zowel in de Formule 1 als de krijgsmacht draait het om techniek. Je kunt op zo'n manier een onderbelicht aspect van defensie onder de aandacht brengen.' De eerste reacties op het aangepaste *Wilhelmus* waren gemengd, maar het gesputter verstomde snel. 'Mensen moeten soms even wennen, maar vinden het dan toch leuk als je eens iets anders doet.'

Marcheren tijdens het spelen, zoals vroeger gebruikelijk was, gebeurt alleen nog tijdens de Nationale Taptoe, een jaarlijks evenement in het najaar waar alle Nederlandse militaire orkesten zich presenteren. Wel spelen de musici wanneer ze een ceremoniële rol vervullen doorgaans staand, en geregeld buiten. 'Elk jaar bij het paleis Noordeinde op Prinsjesdag, tijdens de balkonscene, bijvoorbeeld', geeft Agnes als voorbeeld. 'Je staat dan soms drie uur achter elkaar, zonder pauze. Vroeger was het niet de bedoeling dat je je instrument neerzette om te rusten, of dat je een slok te drinken nam. Maar door de jaren heen zijn die strenge regels enigszins soepeler geworden.' Beide fagottisten zijn verknocht aan hun

Heckel-fagot. Silvia heeft een instrument uit de 14000-serie, Agnes een uit de 9000-serie. Daar zijn ze zuinig op, en dus spelen ze tijdens de optredens in de openlucht op een buiten-fagot. Dit 'rijksinstrument', zoals het in vakjargon heet, is een Moosmann, die wel tegen een stootje kan en die ze zonder schuldgevoel kunnen laten natregenen.

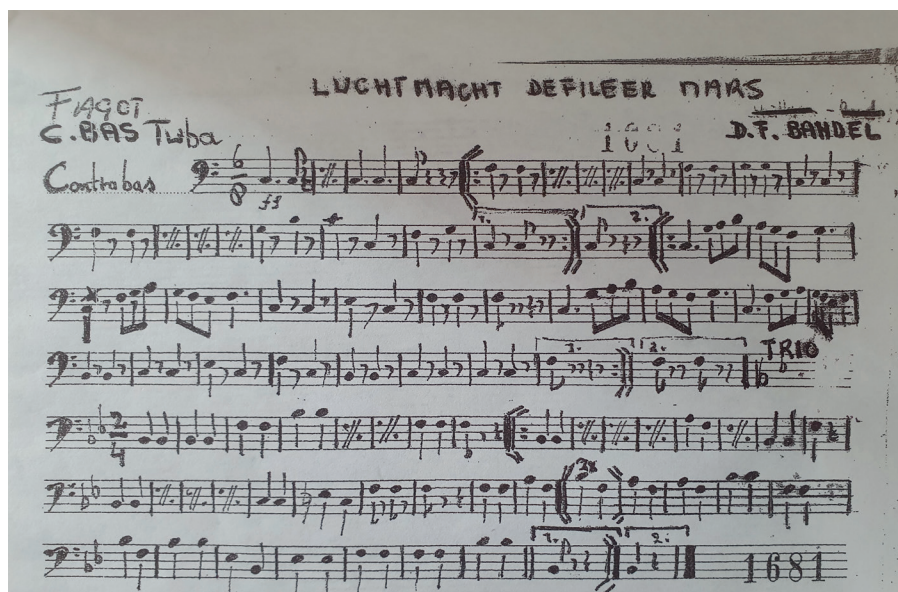
Op zoek naar de swing

Terwijl in Assen het klassieke repertoire nog de boventoon voert, ligt bij het repertoire van het Orkest Koninklijke Luchtmacht het zwaartepunt bij pop, jazz en filmmuziek. Sinds 2000 maakte het verschillende musicals en shows, zoals rockopera *Tommy* (The Who), *Queen in Concert*, en *A Tribute to Michael Jackson*, iets wat de omslag van klassiek repertoire naar lichte muziek versnelde. Steeds vaker valt de vergelijking met het Metropole Orkest.

De bezetting is die van een harmonieorkest, aangevuld door een combo bestaande uit gitaar, basgitaar/contrabas, toetsen, en drums. Bij het spelen komt nogal wat techniek kijken. Met de voet bedienen de musici een iPad waarop hun partijen zijn gebundeld. Ze hebben elk een eigen microfoon en een kastje bij de lessenaar om hun 'in-ears' af te stellen, op maat gemaakte oordoppen met een speaker erin. Zo kunnen ze zelf bepalen wat ze horen. Dat is allereerst de 'clicktrack', zodat iedereen ook op een groot podium strak in de maat blijft spelen, en bijvoorbeeld contrabas of toetsen, die al snel ondersneeuwen in het slagwerk- en kopergeweld.

'Vroeger speelden we vaker baslijnen, de laatste jaren zijn de fagotpartijen technischer en ritmischer geworden', vindt Silvia. 'Je moet daar in groeien. Vooral remplaceanten uit de klassieke hoek hebben soms moeite met de juiste timing. Zelf heb ik in het begin veel lichte muziek geluisterd. Ook hebben we workshops gevolgd bij trombonist Erik van Lier. Triolen, zestienden, de shuffle – op een gegeven moment zit het allemaal in je systeem.'

'Als klassiek geschoold musicus heb je de neiging alles te willen spelen wat er staat. Maar dan swingt het niet, het gaat simpelweg te snel', vult Agnes aan. 'Op sax is dat makkelijker, fagot is directer. Na verloop van tijd weet je wat je weg moet laten om het te laten swingen. En als het echt niet klinkt, vragen we de arrangeur om een aanpassing. Veel arrangementen

Fagotpartij van de luchtmachtdefileermars, 'lijflied' van het orkest, dat het onder meer te gehore brengt na aankomst bij het koninklijk paleis in Den Haag.

worden gemaakt door orkestleden. De lijnen zijn hier kort.'

Aan het spelen van een iPad zijn de twee inmiddels gewend, met de oortjes worstelen ze soms nog. Agnes: 'Als je beide oortjes in hebt, raak je je akoestische gevoel en je geluid kwijt. Het is alsof je jezelf aan het opblazen bent. Met één oortje gaat het wel. Voor popsongs heb je de click echt nodig anders loopt het uit elkaar, dat merk je direct.'

Mengen is lastiger, vindt ook Silvia. 'Je hoort elkaar, maar op een andere manier. Je hebt een groepsrepetitie nodig om weer naar elkaar toe te kruipen. Het heeft toch invloed.' Ook aan de microfoons heeft ze moeten wennen, en dan vooral aan het feit dat iedereen alles kan horen. 'Er is weleens een trompettist naar me toegekomen die een heel verhaal had opgevangen over mijn konijn, dat ik net aan Agnes had verteld.'

Terug naar de schietbaan

Wat het meest bevalt aan hun baan is de afwisseling, vinden ze beiden. De ene dag staan ze buiten voor de koning het *Wilhelmus* of de *Mars van de jonge Prins van Friesland* te spelen, de andere dag treden ze op in een uitverkochte theaterzaal, met een avondvullend muziekprogramma.

Welke rol de musici vervullen is terug te zien in wat ze aanhebben. Tijdens repetities is dat het dagelijks tenue, een blauwe jas met broek of rok en overhemd met das. Tijdens concerten dragen ze het podiumtenue: een zwarte broek met halflange jas en voor de dames zwarte gladde schoenen met een bescheiden hak. Het ceremonieel tenue is er voor officiële gelegenheden en bestaat uit een zwarte broek en jasje met blauwe band, en knopen voor en achter.

Eens per jaar halen de musici voor één dag hun groen-gekleurde gevechtstenue uit de kast. Dan frissen ze de basisvaardigheden op die ze hebben geleerd tijdens de militaire opleiding van enkele maanden, waarmee ze hun baan bij het orkest begonnen. Voor alle musici is die introductie vaste prik. Ze volgen die meestal op vliegbasis Woensdrecht, of op een van andere bases, samen met andere 'burgers' die voor de krijgsmacht aan de slag gaan, zoals sportinstructeurs of hondentrainers. Als de opleiding is afgerond mogen ze zichzelf 'sergeant' noemen.

'De opfrustraining eens per jaar laat ons weer even terugkeren naar de schoolbanken', vertelt Silvia, hoewel er op zo'n dag keihard wordt gewerkt. Eraan voorafgaand hebben ze online

Het Orkest Koninklijke Luchtmacht tijdens het concert op de Amstel in Amsterdam op 5 mei. Registratie NPO/NOS.

verschillende modules bekeken en met een certificaat 'voldoende' moeten afronden. 'Schieten, brandjes blussen, wonden stelpen tijdens EHBO. Je krijgt meer inzicht in de verschillende Defensieonderdelen en gaat terug naar de basis – trouwens zonder dat je aan een bepaalde prestatienorm hoeft te voldoen. De krijgsmacht en de muziek, het zijn twee werelden die ver uiteen liggen. Maar wij zijn van beide onderdeel, we zijn militair én muzikant.'

Het is tijd voor de laatste vragen. Binnen maakt de auditiecommissie zich klaar voor een proefspel trombone, en daar zijn geen pottenkijkers bij welkom.

Denken de fagottisten al aan hun eigen opvolging, en waar verheugen ze zich nog op, de komende jaren?

Silvia: 'Omdat we beiden al even in dienst zijn, kunnen we ervoor kiezen om op ons zestigste te stoppen. In principe ga je als militair vijf jaar voor de normale pensioenleeftijd met leeftijdsontslag. Militairen geboren tot en met 1969 hebben de keuze om dat nog twee jaar eerder te doen, al heeft dat wel financiële gevolgen. We gaan bijna gelijktijdig met pensioen, dus voor die tijd moeten we samen op zoek naar twee geschikte opvolgers.'

Agnes: 'Er zitten in het orkest veel steengoede musici met een opleiding in de lichte muziek die met veel gemak improviseren. Vanuit mijn klassieke achtergrond heb ik dat toch veel minder meegekregen. Het zou mooi zijn als we jonge fagottisten konden vinden die dat goed beheersen en leuk vinden. We vissen toch vaak in dezelfde remplaçantenvijver van leeftijds-genoten.'

Een nieuwe liefde voor Silvia is de barokfagot. Tijdens de coronaperiode schafte ze er een aan, en nam les van Wouter Verschuren. 'Ik speelde al een tijd met de gedachte, maar de lockdown gaf me het laatste zetje. Terug naar hoe het ooit begon, en werken aan een mooi geluid. Ik vind het lastig, maar heb er heel veel plezier in.'

Agnes was tijdens de lockdown vooral met haar handen bezig: met klussen, en veel, heel veel rieten maken. Ook geeft ze les, iets wat ze komende jaren graag wil blijven doen en verder zou willen uitbreiden.

Is er tussen al die drukke bezigheden door nog ruimte voor het maken van nóg een YouTube-fimpje? Agnes: 'Een arrangement voor een mars was al in een vergevorderd stadium, maar die is tijdens de lockdown op een plank beland. En toen we eindelijk weer bij elkaar mochten komen, kreeg het livespel voorrang.' Silvia: 'Maar als het aan ons ligt maken we graag een derde. Ik zou zeggen: hou het YouTube-kanaal van het orkest in de gaten!'

De filmpjes van Silvia en Agnes zijn te bekijken op het YouTube-kanaal van het Orkest Koninklijke Luchtmacht: [@orkestkoninklijkeluchtmach9846](https://www.youtube.com/@orkestkoninklijkeluchtmach9846)

Meer foto's en bladmuziek: fagot-netwerk.org > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 > 'Wij zijn militair én muzikant'

Liza Lim: Axis Mundi

ALBAN WESLEY

In de artikelreeks **Moderne fagotmuziek spraken we met Alban Wesley over Axis Mundi, geschreven voor Alban door Liza Lim. Van de door Alban gespeelde wereldpremière is een opname beschikbaar – zie de links aan het einde van dit artikel.**

Het ontstaan van Axis Mundi

Wat is de voorgeschiedenis van Axis Mundi? 'Liza Lim is in de wereld van de nieuwe muziek, waarin ik heel lang heb rondgelopen, een grote naam. Misschien nog meer in Duitsland dan in Nederland. Ik was 22 jaar lid van het ensemble *Musikfabrik* in Keulen, voorheen Düsseldorf, maar daar ben ik al vier jaar weg. Zij was daar een graag geziene en terugkerende gast; ze heeft ook grote muziektheatrale stukken geschreven voor de *Musikfabrik*. Zij heeft een Australische achtergrond, hoewel ik later ontdekte dat ze geboren is in Brunei waar ik ook eens met Calefax ben geweest, op staatsbezoek met de koningin. Toen ik daarover postte op Facebook, toen zei ze "Hey, mijn Brunei, daar ben ik geboren." In mijn *Musikfabrik*-periode ben ik met best veel componisten in aanraking gekomen omdat ik ontdekte – en dat heeft jaren geduurd – dat heel veel componisten gaten hadden in hun kennis over de fagot. Dus op een gegeven moment ben ik per componist die ik interessant vond, op die componist afgestapt met de vraag "Waarom schrijf je eigenlijk zo'n lullig partijtje voor mij, terwijl je voor andere instrumenten de meest prachtige passages schrijft?" En dan was het antwoord vaak "Ik weet eigenlijk niet wat ik kan doen; ik heb het maar een beetje voorzichtig gehouden". Soms was het heel leuk om met zo'n componist te spreken over de mogelijkheden van de fagot, soms was het obliagaat.

Maar met Liza was er direct een leuke klik en ze wilde graag meer weten over de fagot, en over wat ze er meer mee kon doen. Toen ik een keer met Calefax in Manchester was, ben ik een dag bij haar langs geweest. We hebben een dag het instrument van binnen en van buiten bekeken en voorgespeeld. De opdracht voor *Axis Mundi* is daar uit voortgekomen. *Musikfabrik* heeft de opdracht gefinancierd. Het is dus dankzij *Musikfabrik* dat ik haar heb leren kennen.'

De titel

Wat was er eerder: de titel of de muziek? 'De titel; er zit een heel duidelijk concept achter. Zij is behoorlijk spiritueel. Zij is in haar muziek ook bezig met verbindingen tussen het hemelse en het aardse en ze werd met name heel erg enthousiast over de fagot toen ze ontdekte dat je met het opvoeren van de embouchure in een soort boventoonklank terecht komt. Vooral als je lage noten speelt, vond ze, kom je in een andere klankwereld terecht. En voor haar was het meteen duidelijk dat dit stond voor de as van de wereld naar het hogere. In die zin was het muzikale idee er eerst. De mogelijkheid die de fagot haar biedt, bracht haar tot een stuk waarin de fagot heen en weer fluctueert tussen het aardse en het hogere. Dat zit 'm in passages waarin je je embouchure zo opdrijft (met ademdruk en embouchure) dat je van het aardse naar het hogere gaat; de klank transformeert. Toen dit uitgangspunt duidelijk was, heeft ze de noten er bij ontwikkeld.'

'Er zijn twee belangrijke uitgangspunten in het stuk. Ten eerste: Dat je de toon met je embouchure opkrikt van de grondtoon naar een boventonenspectrum. Ten tweede: het

omgaan met meestal multiphonics maar soms ook andere ongewone geluiden die uit het instrument komen als je (per ongeluk) ergens een gat open doet. Zij heeft een waanzinnig scherp oor en geheugen voor klanken want als je met componisten gaat werken met nieuwe speeltechnieken dan is soms het einde zoek. Er is zoveel variatie in klankkleur, trillers, en dergelijke, die je op gewone noten kunt toepassen maar die je ook op multiphonics kunt toepassen. En dan komt er nog een dimensie bij doordat je met je embouchure in een andere klankwereld terecht kunt komen. Ik word helemaal gestoord van een partituur waarin bij iedere noot, hoe kort ook, een complete grepentabel staat. Dat is niet leesbaar. Het is wel instudeerbaar maar dat is heel veel werk. Het maakt voor mij een soort intuïtieve connectie tussen de muziek en wat ik lees, lastig. Dat begreep zij.'

System in the madness

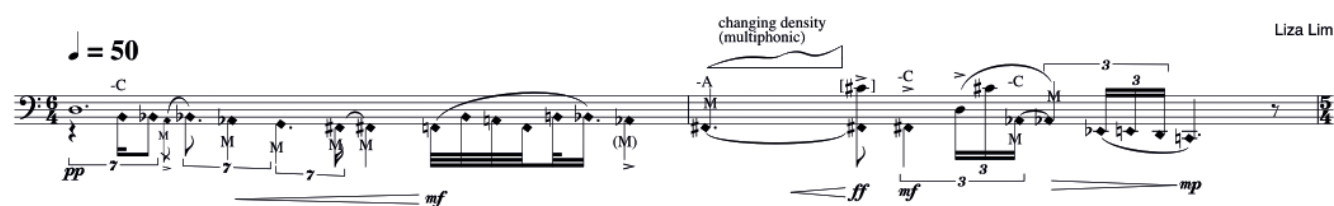
'En ze vroeg zich af hoe te komen tot een soort logica - *system in the madness* – voor de notatie van dergelijke klanken. Ik ben gaan voorspelen wat er mogelijk is en toen was het haar idee om op een systematische manier een logica te creëren: je speelt een aantal keer dezelfde chromatische toonladder, bijvoorbeeld van midden c naar de laagste bes, en per keer dat je speelt laat je een ander gat open. Soms komen er dan gewone noten uit, soms noten met een beetje nasaal of in ieder geval ander geluid maar nog wel met een duidelijk herkenbare toonhoogte, en soms komen er de gekste *multiphonics* uit van heel mooi gaaf tot een beetje reutelend en moeilijk definieerbaar. We zijn zo systematisch die toonladders afgegaan met telkens een ander gat open.'

Liza Lim schrijft in de partituur een 'programme note' over de Axis Mundi:

The symbol of the 'Axis Mundi' as a central pole extending between Heaven and Earth can be found in many cultures and religions. One of the best known of these is *Yggdrasil*, the cosmic tree of Norse mythology, whose roots, trunk and branches connect multiple realms of existence. Similarly, in Siberian shamanic cultures, the world tree represents a kind of ladder between lower, middle and upper worlds. Symbolic representations of the tree in the form of a ceremonial staff, a column of smoke or the vibrations of a drum, act as a ritual axis enabling the shaman to enter into states of non-ordinary reality to communicate with animal spirits and other sources of power.

Yggdrasil: Afbeelding: <https://markberpeterperson.com/2020/12/14/yggdrasil-norse-tree-of-life/>

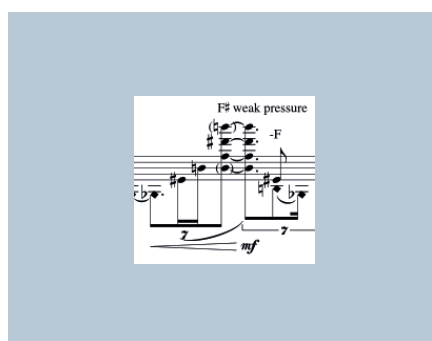

Afbeelding 1. Openingsmaten

'Maat 1 begint met een eigenlijk normaal loopje naar het c-gat, dus linker ringvinger. Dit is een voorbeeld – dat had ze fantastisch onthouden – van welke geluiden er uit komen als je dit loopje speelt waarbij je het (midden) c gat open houdt: daartoe wordt boven de balk geschreven: '- C'. Noten onder een open gat worden geschreven als wybertjes – zie in maat 1 vanaf de b in de tweede tel. Wat mooi is aan deze notatie, is dat als je dat principe eenmaal doorhebt, je eigenlijk van blad kunt lezen. Het is natuurlijk ritmisch soms heel lastig, maar wel studeerbaar. En wat muzikaal de bedoeling is, is gewoon leesbaar. Waarbij Liza goed had onthouden welke noten *multiphonics* (M in de stok van de noot) opleveren en welke niet echt een *multiphonic* maar een andere klank. In maat 2 kom je gelijk bij het Axis Mundi-achtige idee: je komt op een bepaald geluid uit en door *changing the density* – ik doe dat met mijn embouchure en ademdruk – verandert de klank in de richting van een soort cis.'

'De noten in de eerste twee maten zijn deels *multiphonics* en deels is het *bisbigliando* (spreek uit zoals geschreven maar zonder g). Het idee van *bisbigliando* bestaat al heel lang. Het is eigenlijk een kleurtriller. Letterlijk betekent het iets als fluisterend, murmelend. Het kan ook gebruik worden om vibrato te maken. Op de dwarsfluit kan het bijvoorbeeld heel goed. Of op de harp: *bisbigliando*, *fetherlight murmeling*, gebruikt als tremolo. *Bisbigliando* klinkt raadselachtig. Dat is waar Liza naar op zoek is: transcendentie. In de nieuwe muziek wordt *bisbigliando* veel gebruikt. Het wordt vooral gebruikt als kleurtriller. Ik gebruik het heel veel als expressiemiddel.'

Afbeelding 2. Maat 5

'Wat interessant is dat het allemaal op de grens zit – is het *multiphonic*, is het klankverschil? De klank moet de hele tijd in beweging zijn, het gaat om beweeglijkheid. Als je een beetje gevoel hebt voor waar het heen kan gaan, is het echt een super leuk spel omdat het heel veel uitmaakt wat je met je embouchure doet. Normaal gebruik ik het vooral voor hele kleine aanpassingen in intonatie, maar nu maak je er andere klanken mee.'

Op enkele plaatsen in de partituur staan noten boven elkaar (Afbeelding 2) 'Dat zijn de tonen die in de *multiphonic* moeten klinken. Dat is wel super lastig want ik hoor bij *multiphonics* het grove van het geluid of het verfijnde en ik vind het heel moeilijk om de tonen afzonderlijk te onderscheiden. Maar kennelijk kan Liza dat wel.'

Gebaar

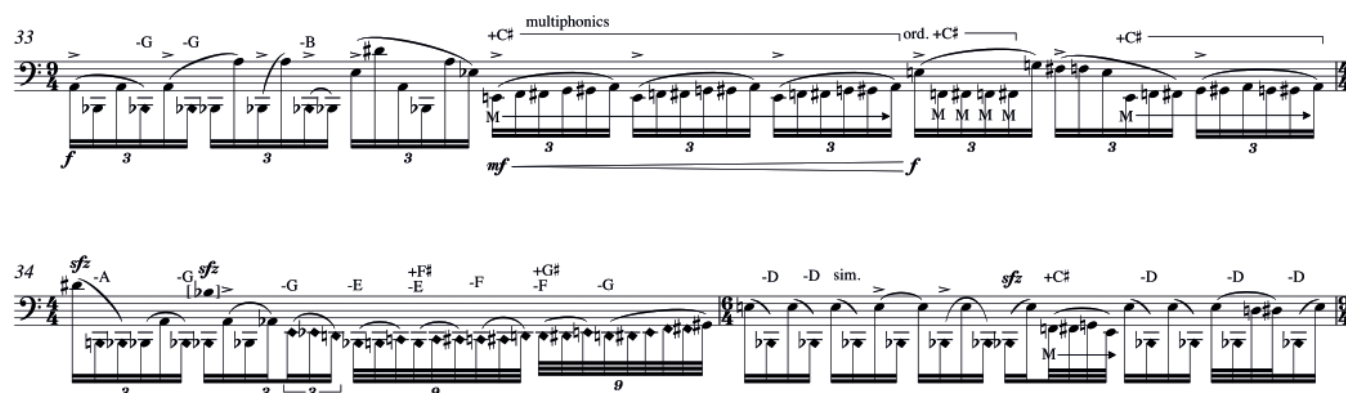
'Het stuk is best lastig vanwege technische moeilijkheden. Je wilt tegelijkertijd de klankvoorstelling oproepen, maar je bent al gauw vooral technisch bezig. Ik had het aanvankelijk

grondig maar vooral technisch ingestudeerd. Ik heb het daarna voorgespeeld voor Peter Veale, de hoboïst van de *Musikfabrik*; een super ervaren hoboïst, schrijver van de bijbel voor de hoboïsten (zoals Pascal Gallois dat voor de fagot gedaan heeft), hij is Australisch en kent Liza Lim al heel lang. Een week voor de première speelde ik het hem voor. Hij zei: "goed, indrukwekkend allemaal, maar het is ook muziek, denk aan het gebaar, vergeet alles wat je hebt ingestudeerd, en ga op zoek naar de flow". En dat hielp heel veel.'

'Bijvoorbeeld de funky passage die begint in maat 33 (vierde kwart, lage e, Afbeelding 3): Veale wees er op dat dit een mooie melodische passage is. Zo had ik het niet gezien en ook niet gestudeerd. Hij gaf daarmee een andere kijk op de muziek. Er is in de nieuwe muziek de valkuil van de notatie. Het risico is dat je heel erg op het ritme gaat zitten; je bent veel met de puls bezig, tellen, ritme, en pas als je dat in je hebt, als je je er mee hebt vereenzelvigd, dan kan je het weer vertalen naar een muzikaal gebaar. Vaak is het lonend de puls weg te denken en het spatueel te benaderen.'

'De fagot is zeer geschikt voor effecten op lage tonen. De gaten zijn zo groot dat het geluid echt naar buiten gaat door het gat dat je open houdt.'
Heb je er lang aan gestudeerd? 'Ik heb er tientallen uren aan gewerkt. Ik vond dat wel tegenvallen want het idee van het stuk was juist dat we een notatie hadden gevonden die je van blad zou moeten kunnen lezen, zodra

Afbeelding 3. Maten 33 - 35

je het principe begrijpt. Maar er blijven lastige, snelle passages in zitten.'

Wat vind je van het stuk? 'Ik was heel blij dat ik vlak voor de première het gevoel kreeg voor de muzikale *flow*. Ik vind het super interessant omdat het stuk een muzikaal betoog omvat. En er staat nergens een tabulatuur, een grepentabel, want daar word ik kriegelig van. Dan heb ik veel meer tijd nodig om iets tot me te nemen. Muzikaal: ja, ik kan me

voorstellen dat het leuk is om nog verder te gaan, ik vind het behoorlijk geslaagd. Het meer benadrukken van het muzikale betoog kan het stuk duidelijker maken. Ik vind het stuk wel opwindend maar de vraag wat ik van het stuk vind is ook wel een lastige. Het is wat het is. Zelf zou ik – als ik zou componeren – met deze technieken, deze manier van de fagot gebruiken, iets anders doen. Maar dit is haar verhaal. In die zin vind ik het heel af en heel gaaf. En er zijn mensen die het inmiddels beter kunnen

spelen dan ik. Ik hoop dat het wel gespeeld blijft worden want het is een heel leuke manier om je instrument van binnen en van buiten te leren kennen.'

TEKSTREDACTIE: DICK HANEMAAYER

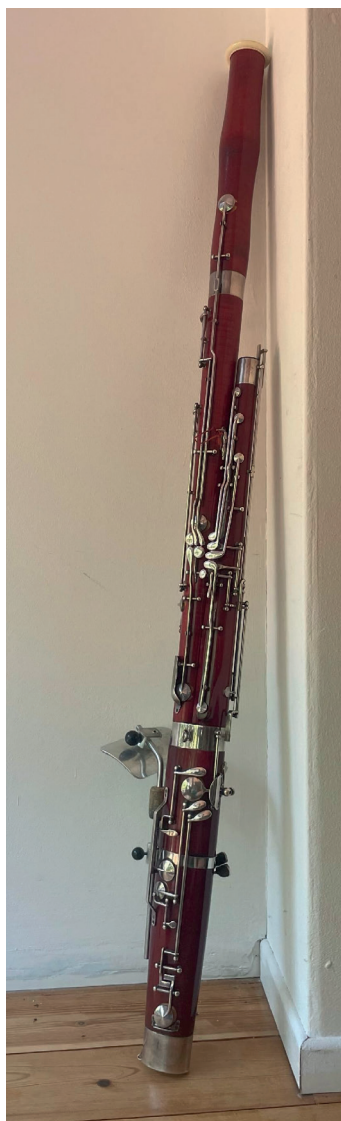
[Links: Fagotnetwerk.org](https://fagotnetwerk.org) > [Tijdschrift De Fagot](#) > [De Fagot 29](#) > [Liza Lim: Axis Mundi](#)

INGEZONDEN MEDEDELINGEN

Te koop aangeboden

Fagot Adler Sonora te koop aangeboden in Delft, Zuid Holland.

Als beginnend fagot speler heb ik dit instrument rond 2006 tweedehands gekocht. Na vele jaren met plezier op dit instrument gespeeld te hebben, ben ik overgestapt op een andere fagot.

Het instrument zit in een zwarte fagot rugtas, heeft een beensteun en eventueel een fagot standaard.

De es die erbij zit is een een Puchner 90 JD 2.

Type 357/4 en serienummer 7.005

De vraagprijs is € 3000,-

Ben je nieuwsgierig en heb je interesse dan kan je contact opnemen via mijkejansen@hotmail.com

Gezocht

Een gebruikte Barokfagot, die niet meer bespeeld wordt

Hallo fagotspelend Nederland en België, nu mijn pensioenleeftijd nadert, ben ik begonnen met lessen op de Barokfagot bij Wouter Verschuren en zoek ik een instrument om aan te schaffen. Als huidig fagotdocent voor mij een nieuwe uitdaging om nog veel te kunnen samenspelen.

Mocht u er eentje weten, dan maakt u me blij.

Graag reacties naar Janneke Boonstra : boonstraja@gmail.com.

Alexandre Silvério – bassoon

THOMAS OLTHTEN

In het najaar van 2023 zal Alexandre Silvério via het Fagotnetwerk een webinar verzorgen voor fagottisten. De datum volgt zo spoedig mogelijk – check fagotnetwerk.org. Hierop vooruitlopend geven we hier alvast zijn biografie.

Alexandre Silvério is als solofagottist verbonden aan het staatssymfonieorkest van São Paulo (São Paulo State Symphony Orchestra) en één van de weinige fagottisten ter wereld die zowel klassieke muziek als jazz speelt.

In 1999 won Alexandre een studiebeurs van het *Vitae Institute*, waarmee hij aan de *Hochschule für Musik Hanns Eisler in Berlin* bij fagotlegende Klaus Thunemann kon studeren. In 2002 werd hij toegelaten tot de academie van de Berliner Philharmoniker (de Karajan Akademie).

In Berlijn gaf hij concerten met de Berliner Philharmoniker en de Berliner Symphoniker en trad hij op met verschillende van de beste musici en dirigenten wereldwijd, onder wie

Seiji Ozawa, André Previn, Mariss Jansons en Pierre Boulez.

Als jazzmusicus speelde Alexandre in concertzalen in de VS, Zuid-America, Europa en Azië. In 2016 richtte Alexandre een fagotschool op, waarin hij zich zeer actief als docent manifesteert middels zijn website: Bassoonlesson.com.

Sinds 2018 speelt Alexandre Silvério op een fagot van Püchner.

Begin 2023 maakte Alexandre Silvério een tournee door Europa. Recensent Sergio Molina schreef naar aanleiding daarvan over Alexandre: *"...Alexandre is a complete musician that besides his notoriety in classical music, expresses himself with fluency in the also sophisticated popular instrumental music of the 21st Century, taking risks by radically exploring nuances and particularities".*

Silvério's discografie omvat onder meer de volgende cd's:

"Bachianas Brasileiras N.6" (2007, OSESP/BIS)
"Magoas de Fagote" (CD BABY, 2008)
"Entre Mundos" - Alexandre Silvério Quinteto" (PROAC 2015)
"Alexandre Silvério Quintet Live" (CD BABY 2018)
"Movimento - Camaleon Bassoons" (PROAC 2021)

Links naar opnames en de website van Alexandre Silvério: zie fagotnetwerk.org > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 > Alexandre Silvério.

IM Meister Gerwin Rodewald

Eind 2022 overleed Meister Gerwin Rodewald. Sinds 1991 had hij in Koblenz Ehrenbreitstein (Duitsland) een *Werkstatt für Holzblasinstrumente*: nieuwbouw en onderhoud van hobo's, fagotten en aanvankelijk ook klarinetten. Hij was één van de eerste producenten van een kinderfagot: het *Brummbärchen*. Hij kreeg bekendheid met zijn contrafagot, die op de website als volgt wordt aangeprezen: *'Das Kontrafagott in Hochform hat sich sowohl klanglich als auch optisch als herausragend erwiesen. Sein warmer und grundtöniger Klang kommt im Orchester besser zur Geltung als der des kompakten Modells.'* Het wordt geleverd met zowel een rechte als een gebogen beker. Het opvallend hoge model met rechte beker was te zien en te bespelen tijdens het fagotfestival in Groningen (2017).

Hieronder volgen enkele beelden.

Gerwin Rodewald woonde en werkte in Koblenz Ehrenbreitstein. De plaatselijke krant bevatte onderstaand bericht.

Ortsring Ehrenbreitstein

WILLKOMMEN IM ORTSRING EHRENBREITSTEIN; ORTSRING EHRENBREITSTEIN, DER BÜRGERGRUPPE, DIE DIE INTERESSEN UNSERES STADTTEILS TATKRÄFTIG VERTRITT.

Trauer um Gerwin Rodewald

Zuletzt aktualisiert: 23. Dezember 2022

Viel zu früh müssen wir Abschied nehmen von Gerwin Rodewald. Wir trauern mit seiner Frau und den Söhnen und wünschen der Familie die Kraft, mit dem großen Verlust umzugehen. Das Foto stammt von den Kulturtagen 2021. Selbst während der Corona-Zeit fanden Gerwin und Isabelle Möglichkeiten, aus dem eigenen Wohnzimmer heraus ein kleines Konzert zu geben und die Tafelenthüllung in der Kellereibotsgasse musikalisch zu untermalen.

Wir werden seine unaufgeregte und sympathische Art und die stetige Hilfsbereitschaft, für Ehrenbreitstein etwas auf die Beine zu stellen, sehr vermissen.

Foto linksboven: Gerwin en (zoon) François Rodewald spelen in het fort Ehrenbreitstein, met uitzicht op de stad Koblenz, Corrette, Sonate C-Dur, deel 2 Allegro: <https://www.youtube.com/watch?v=yZWVPTJs9Hw>

Foto linksonder: The Elephant by Camille Saint-Saëns arranged for bassoon trio. Played on an Amati-Rodewald Contrabassoon: <https://www.youtube.com/watch?v=wATSePyC9oM>

Voor klikbare links en meer foto's, zie: fagotnetwerk.org > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 > IM Meister Gerwin Rodewald

Over Hennie Stempfer

RENATE SCHAPENDONK

Twaalf jaar geleden leerde ik Hennie Stempfer kennen bij de Hub (Humanistische Uitvaartbegeleiding) waar we allebei als vrijwilliger actief waren als spreker bij uitvaarten. Als spreker was hij een oude rot in het vak en onder andere gewend met teksten om te gaan, waar ik op dat moment nog veel moest leren. Omgaan met taal komt tijdens zijn leven iedere keer weer terug. Hennie vertelde mij zijn verhaal.

Hennie, werd in 1946 geboren in Arnhem als vierde kind binnen het gezin Stempfer. Het gezin bestaat uit drie jongens en drie meisjes. Zijn ouders leerden elkaar kennen in een mandolineorkest waar zijn vader mandola speelde, terwijl zijn moeder meestal de solopartijen voor haar rekening nam op de mandoline. Je zou denken dat wordt een muzikale familie maar niets is minder waar. Vijf van

de zes kinderen zongen wel erg graag. Hennie werd lid van jeugdkoor "De Jonge Stem" waar vooral het repertoire uit wandelliedjes bestond.

Zoals in die tijd gebruikelijk, vader werkte buitenshuis, moeder zorgde voor het huishouden en de kinderen. In politiek opzicht was het een "rood nest". Hennie had op de lagere school een vriendje met een piano thuis. Daarop wilde hij Hennie wel leren spelen, maar zelfs het schriftje met notenbalken kon hij niet betalen. Dat zegt óók iets over die tijd. Hennie vertelde dat thuis vaak de radio aan stond zodat vrijwel de hele dag onder andere Cliff Richard, Pat Boone en Elvis Presley te horen waren. Later kwam er een pick-up in huis en had Hennie de mogelijkheid om naar klassieke muziek te luisteren. Hij was toen de enige van het gezin die dat kon waarderen.

Na de lagere school en het vgo bezocht Hennie de mulo. Zijn wens was om zoals dat toen heette, meester te worden, voor de klas te staan. Dus kwam daarna de kweekschool in beeld. In diezelfde tijd kwam Hennies moeder een oude schoolvriendin tegen. En zoals dat doorgaans gaat, kwamen binnen dat gesprek alle kinderen langs. Ook de muzikale ambitie van Hennie kwam daar ter sprake. En ja, op zijn zeventiende jaar kon hij via haar man Ab lid worden van de Enka Harmonie. Terwijl hij op

de kweekschool blokfluitles kreeg kon Hennie tegelijkertijd bij de Enka Harmonie beginnen met de dwarsfluitlessen. Uiteindelijk werd dat naast de studie toch teveel en de enige optie was, stoppen met de dwarsfluitlessen. De eerste muziek die Hennie daarna op zijn lessenaar kreeg bij de harmonie was de tweede partij van de eerste Peer Gynt Suite. Meer plezier hadden ze hem niet kunnen doen. Maar in die tijd lag er ook al een oproep voor de militaire dienst te wachten. Na de kweekschool werd het dus leren marcheren. Inmiddels vroeg een medeleerling van de kweekschool of Hennie belangstelling had om mee te doen bij een combo dat uit zeven personen bestond. Hij hoefde niet lang na te denken. Ondanks dat bleef de Harmonie zijn grote liefde.

Al snel had men bij het orkest door dat Hennie geknipt was voor een bestuursfunctie als tweede secretaris en bibliothecaris. Met onder meer de zorg voor bladmuziek en alles wat daar bij hoort. Afwisselend in functies en ook wel eens een tijdje even niet deed hij dit tweeëntwintig jaar lang bestuurslid tot 2005 in diverse functies. Ook was hij een paar jaar tweede dirigent.

Tijdens zijn baan als communicatiemedewerker bij de PGEM en NUON in de jaren tachtig en negentig gaf hij o.a. voorlichting aan groepen

en was Hennie verantwoordelijk voor de interne en externe communicatie in Oost-Gelderland. In 2001 werd dat werk gestopt. Wat nu?

Terug naar de Harmonie ofwel naar het symfonisch blaasorkest van de Enka. Het werd duidelijk dat het blaasorkest enige veranderingen moest ondergaan. Er was behoefte aan een groter instrumentarium en later veranderde de naam in Philharmonie Gelre. Om de klank van het orkest mooier te maken was het noodzakelijk onder andere de fagot te introduceren. Hennie had er wel oren naar om de fluit in te wisselen voor de fagot. Zijn eerste fagot was van pvc, kunststof dus. De lessen gegeven door Hans Vos werden voor hem een uitdaging. Iedere dag oefenen door lange noten te blazen. Na een paar maanden werd de kunststof fagot vervangen door een houten instrument. Een zachte, warmere klank. Door de optredens lukte het Hennie steeds beter om de fagot goed in de vingers te krijgen. Thuis bij het studeren was het soms een gevecht.

Er ontstond het idee om een club van fagotisten op te richten, genaamd FC Nederland (FagotClub Nederland), waarvan Hennie in het begin de communicatie op zich nam. Het langst was hij secretaris van de vereniging. In die twaalf en een half jaar veranderde de vereniging van de naam en was te vinden onder www.fagotnetwerk.org. Er werd veel georganiseerd en samengewerkt met bijvoorbeeld fagotdocenten. Samen met de fagotisten van het residentieorkest en met fagotisten van het Concertgebouworkest organiseerden ze twee weekenden, respectievelijk in Zwolle en in Amersfoort. Voor een weekend op het Gentse conservatorium gaf Hennie mede een aanzet. Tijdens het weekend in Gent was hij geen bestuurslid meer, maar deelnemer aan het weekend.

Zijn organisatorische kant kwam goed van pas in de tijd dat er op verschillende plaatsen zoals Utrecht, Amsterdam en twee maal Hengelo een concours voorbereid werd op de conservatoria en muziekscholen. In het conservatorium Amsterdam deed Hennie de presentatie. Voor de concoursen was een verplicht werk waar tevens de inschrijving op niveau b, c of d, aangegeven werd. Er waren soms zeer goede deelnemers bij, gaf Hennie aan, die later in bekende orkesten terecht kwamen.

Het bestuurswerk binnen het Fagotnetwerk stopte tien jaar geleden (2013).

Inmiddels had Hennie zich aangemeld bij het Humanistisch Verbond om spreker te worden bij uitvaarten. De families helpen om het

afscheid vorm te geven. Wat met een dergelijke emotie soms moeilijk genoeg is maar wel erg waardevol. Dat betekende een cursus, stage en dan de praktijk in. Veel luisteren naar de mensen en daarna de tekst maken; samen met de familie het programma voor het afscheid in elkaar zetten en presenteren in een crematorium, begraafplaats of ieder ander gebouw waar het afscheid zich aandiende. Hennie kwam bij de regionale Humanistische Uitvaartbegeleiding (Hub) Gelderland-Utrecht binnen als spreker. Al snel bleek dat er meer aandacht voor de PR binnen de regio Gelderland en Utrecht nodig was. Hennie pakte dit op en als je dacht dat het hierbij bleef, nou niet echt.

Al snel werd helder dat de PR van alle provincies op elkaar afgestemd moesten worden. Tevens was het idee dat je van elkaar kon leren (Juist omdat iedere provincie zijn/haar eigen beleid ten aanzien van de PR had).

De landelijke stichting van de Humanistische Uitvaartbegeleiding (Hub) in Amsterdam vroeg hem in 2013 het bestuur te komen versterken.

Ook daar lag voor deze secretaris veel werk. Hij zorgde voor de post en het jaarverslag, dat ieder jaar steeds meer en meer professioneler werd. Dat was hem op het lijf geschreven. Ieder bestuurslid had ook een aandachtsgebied gericht op twee provincies. Ook hier weer afstemming op het landelijk beleid wat soms niet mee viel vanwege gewoontes en ook wel cultuurverschillen. Limburg heeft een andere cultuur dan bijvoorbeeld Friesland. Zes jaar was Hennie lid van het stichtingsbestuur.

In 2022 trad Hennie toe tot de Raad van Toezicht van de stichting Humanistische Uitvaartbegeleiding. Nog steeds benadert hij de situatie op zijn eigen rustige en beschouwende wijze.

De laatste jaren merkte Hennie dat zijn muzikale aandeel binnen Philharmonie Gelre steeds minder werd. De kwaliteit van spelen, die het orkest vraagt, kon hij niet meer leveren. Hennie heeft besloten te stoppen na, als ik het goed berekend heb, zestig jaren. Een concertreis met het orkest naar Freiburg in Duitsland was zijn laatste muzikale activiteit.

DUBBELCONCERTEN – DEEL 8 – KALEVI AHO

ELLEN KRUIHOF

1. Inleiding

Het valt niet mee om het dubbelconcert van de Finse componist Kalevi Aho te karakteriseren. Het is indrukwekkend, indringend, grimmig, maar op andere momenten weer lyrisch. Vaak heb je ook geen idee wat je hoort. Enerzijds komt dat door het gebruik van ongewone instrumenten in een symfonie-orkest, anderzijds door het ongewone gebruik van bekende instrumenten. Ook wat idioom betreft wisselt het van klassiek gebruik van fugatische motieven tot woeste samenklanken die uit het niets lijken te komen. Het lijkt verstandig om eerst even in te gaan op wie de componist eigenlijk is voordat we naar het dubbelconcert kijken.

De componist Aho

Aho is geboren in 1949 en heeft een lange geschiedenis als componist achter zich. Al in 1969, op 20-jarige leeftijd, schreef hij zijn eerste symfonie. In het overzicht van zijn werken wordt gezegd dat de invloed van zijn compositiedocent hoorbaar is. Het wordt echter allerm minst afgedaan als "jeugdwerk", de term waarmee eerste werken van een componist over het algemeen worden gedegradeerd tot probeersels. In het overzicht is sprake van zeventien symfonieën in totaal, verder een aantal opera's en veel concerten voor een orkestinstrument. Het begrip orkestinstrument is ruim te nemen, zo zijn er ook concerten voor minder gangbare instrumenten,

zoals de theremin, tenorsax, contrafagot en tuba. Ook dubbelconcerten komen vaker voor, zo zijn er concerten voor twee celli en orkest en voor combinaties als althobo en harp of altviool en slagwerk, beide met orkest. Werken voor solo-instrument heten over het algemeen "Solo" met een nummer in Romeinse cijfers. In het genoemde overzicht worden invloeden van de componisten Bach, Richard Strauss, Ives en Ligeti genoemd.

In zijn symfonieën schrijft Aho "bekende onbekenden" als de heckelfoon voor, in aanvulling op de gebruikelijke instrumenten.

2. Initiatief voor dubbelconcert

Het fagotconcert van Aho was voor de Nederlandse fagottist Bram van Sambeek de directe aanleiding om Aho te vragen een concert te schrijven voor twee fagotten en orkest. De bedoeling ervan was om steeds samen met de 1e fagottist van het gastorkest als solisten op te treden. Aho voltooide dit werk in 2015, de wereldpremière was in oktober 2016 in Warschau, naast Bram van Sambeek met Leszek Wachnik als solist. De Nederlandse première liet vanwege corona en de Haagse bouwperikelen een tijdje op zich wachten, maar kon uiteindelijk op 10 februari van dit jaar doorgaan in het nieuwe Amare in Den Haag. Het Residentie Orkest speelde, met naast Bram hun eigen fagottist, Dorian Cooke.

Bram heeft inmiddels ruime ervaring met de muziek van Aho. Hij maakte de cd "Fagerlund & Aho Bassoon Concertos", uitgekomen in 2016. Behalve het fagotconcert staat hierop ook Solo V. Verder speelde hij het kwintet voor fagot en strijkkwartet.

Over de samenwerking met Dorian schrijft hij in een mail dat te merken was dat ze uitgaan van dezelfde speelmanier en hetzelfde klankideaal, dankzij hun gemeenschappelijke oud-docent Johan Steinmann en invloed van iemand als Brian Pollard. Daarbij kwam nog dat ze op een vergelijkbaar instrument speelden: een Heckel van rond de eeuwwisseling. Bram: "Met Dorian is het echt genieten van de mengklank die je samen kunt maken." Hij benadrukt dat het concert juist niet bedoeld is als showcase wie van de fagottisten het snelst, het hoogst, of anderszins het meest bizarre geluid kan maken op zijn instrument. De samenwer-

king met een andere fagottist is bedoeld als echte coöperatie.

Dorian schrijft in een mail over de samenwerking: "Het was een feest dit met Bram te doen. Het voelde vertrouwd en inspirerend. Ik heb niet alleen van het concert zelf genoten, maar ook van alle voorbereidingen en de aanloop ernaartoe."

3. Opbouw en instrumentatie

De volledige titel luidt "Double Concerto for two Bassoons and Orchestra". De blazers in het symfonie-orkest zijn dubbel bezet. Er zitten geen fagotten in het orkest, maar wel een contrafagot. In de plaats van één van de klarinetten is een sopraansaxofoon. Een tenortuba (baritono in de partituur) is aan de bezetting toegevoegd. De twee slagwerkers hebben een scala aan instrumenten te bedienen. Bram zegt erover: "Kalevi's stijl is heel erg van uitersten; frictie versus geen frictie, en chaos versus klassieke vormen. (...) Hij is er overigens erg trots op dat hij inmiddels zo veel voor fagot heeft geschreven. Hij vindt het dan ook het instrument dat de menselijke stem het dichtst benadert en dat de fagot de uitersten die hij zoekt in karakters heel goed kan vertolken."

In een voorbeschouwing op het concert schrijft Dorian: "Dit stuk is letterlijk een 'fagotconcert in het kwadraat'! De 2 fagotten zijn zeer aan elkaar gewaagd, beide partijen zijn min of meer gelijkwaardig en vragen uitersten, zowel technisch als qua expressie. We zullen losgaan in dialogen, soms vullen we elkaar aan, soms spelen we unisono, en het zit ook vol met krachtige parallellen."

Het werk bestaat uit drie delen, die elk ongeveer tien minuten duren. De delen zijn I (zonder verdere aanduiding), II Adagio en III Allegro. De notatie kent bij alle tempoveranderingen een tempo-aanduiding.

4. Klankvelden

Het begin is zeer harmonieus (zie afbeelding 2):

De boogjes tussen maat 6 en 7 lopen door, de onderbreking komt door een nieuwe regel in de partituur. De twee fagotten hebben dezelfde noten, in omvang beperkt tot minder dan een octaaf. De motieven komen als fugati-

Afb. 1: Foto: Maarit Kytöharju

Afb. 2: Deel 1, m.1-7, solo fagotten

sche inzetten. In het geval van de Nederlandse uitvoering, waar de twee fagotten heel erg hetzelfde geluid maakten, werkt de inzet van de tweede gis in maat 1 als een versterking van wat je al hoort. Wanneer je wel goed het verschil in klank kunt horen, ontstaat er vanaf de eerste toon een dialoog tussen de solisten. De begeleiding in het orkest is opmerkelijk: alleen de contrafagot, de lage koperinstrumenten, de lage strijkers en "zwaar slagwerk" in de vorm van pauken en grote trom doen mee. De fagotten zijn daarmee relatief hoog en hebben alle ruimte om zich te presenteren. Het harmonieuze karakter wordt nogal heftig verstoord door de laatste toon van het openingsfragment: een ais tegen een gis. Dat schuurt, na de warme opening.

In het eerste deel gebeurt erg veel, maar het eind ervan is duidelijk herkenbaar vanwege de symmetrie. Het begintempo komt terug en de fagotten krijgen hetzelfde notenmateriaal als in het begin. Ze werken naar een unisono a, een oktaaf hoger, toe. De begeleiding is een ander klankveld, maar even transparant, gevormd door de fluiten en het hele strijkorkest als basis.

De inzet van de fagotten in deel twee is bijzonder omdat je werkelijk niet weet welke instrumenten je hoort. Dit komt door het vreemdende effect van tegen elkaar werkende multiphonics, waarbij een andere toon het duidelijkst hoorbaar moet zijn. Daarnaast werkt ook de dynamiek tegen elkaar in. Het slagwerk maakt de nieuwe klankwereld compleet, met een paukenroffel en *shell wind chimes* (van die tinkelstaafjes). Bij de tweede inzet doet Aho er nog een schepje bovenop met glissando verminderde kwinten in de pauk. Dat ziet er dan zo uit: zie afbeelding 3.

Afb. 3: Deel 2, m.14-20, slagwerk en fagotten

5. Bijzondere instrumentatie

Zoals gezegd, het hele werk is bijzonder geïnstrumenteerd, gebruik makend van een normale orkestbezetting. De keuze van die orkestbezetting is aangepast aan de effecten die Aho wil bereiken. In het begin zet hij de orkestbegeleiding in als warm bedje voor de (eerst nog) harmonieuze spelende fagotten, zie Afb. 2. Bij de *multiphonics* van Afb. 3 krijg je een enorme stapeling van boventonen. Maar met die technieken zijn we er nog lang niet, het werk zit vol opmerkelijke momenten. In deel 1 spelen de fagotten van m. 182-189 in parallelle kwinten, een techniek die "verboden" is als je les in stemvoering krijgt (zie afbeelding 4). De reden is dat het wordt gezien als het

Afb. 4: Deel 1, m-182-185

Afb. 5: Deel 3, m.52-58, fagotten en contrafagot

opheffen van de meerstemmigheid, omdat de stemmen als het ware aan elkaar vast zitten.

In zijn symfonieën doet Sjostakovitsj vaak iets vergelijkbaars: de eerste fagot en de contrafagot spelen dezelfde solo, in oktaven. Het resultaat is dat ze elkaar versterken, omdat ze in elkaars boventonenreeks vallen. Aho doet

dat hier heel slim in kwinten, de boventoon die bij fagotten sterk aanwezig is.

In maat 183 wisselen de fagotten van rol: met een oktaafsprong naar beneden speelt de eerste dan opeens onder de tweede. De parallelle kwinten lopen door tot en met m.189, dan wel steeds met de tweede fagot als onderste toon.

Op meerdere plekken doet de contrafagot mee als derde solist, zie afbeelding 5.

Voor de leesbaarheid is de contrafagot onder de twee fagotten genoteerd. De contrafagot neemt het solo-fragment even over, zodat de twee fagottisten even hun energie kunnen sparen voor de volgende *f* inzet.

Op sommige plekken in de partituur is de afstand tussen de solisten groot, Aho maakt handig gebruik van de grote omvang van het instrument: zie afbeelding 6.

De twee solisten vertrekken in dit fragment vanaf dezelfde d', maar binnen no-time zit er een afstand van ruim twee oktaven tussen de stemmen.

Over de onderlinge verhouding tussen de stemmen zegt Bram: "(Aho is) juist niet zo ver gegaan in het verkennen van extended techniques om naast een gezonde uitdaging ook echt speelplezier voorop te stellen en geen competitie te maken van de grootste virtuosos met dat soort technieken. (...) Het soloconcert gaat hierin meer dan een stap verder in de grenzen verkennen van wat mogelijk is."

Toch zijn de technische uitdagingen ook in het

Afb. 6: Deel 3, m.161-165

dubbelconcert groot, al is het dan niet in de vorm van een competitie; zie afbeelding 7.

Het resultaat van dit fragment is twee keer "hetzelfde": de twee fagotten nemen na twee maten elkaars noten over. De moeilijkheid van deel 3 zit hem niet alleen in het tempo van kwart = 180, maar ook in het gebonden moeten spelen van deze sprongen in deze omvang.

6. Wisselwerking tussen de fagotstemmen

Uit de muziekvoorbeelden komt een gevarieerd beeld naar voren: het gaat over nieuwe klanken, inzetten na elkaar, inzetten tussen fagot en contrafagot, parallele kwinten, multiphonics, techniek, tempo en omvang. Het verbindende element hierin is de wisselwerking tussen de twee solostemmen, al is het aantal

solostemmen dan ook bij tijd en wijle uitgebreid tot drie, wanneer de contra met de fagotten en niet zozeer met het orkest meedoet.

De opmerkingen van zowel Bram als Dorian dat het concert vooral staat voor speelplezier, worden duidelijk, hoe verschillend de fragmenten ook zijn. De fagotwereld kent dankzij Aho meer klanken, niet alleen maar meer kunstjes. Het verschil voor de beide solisten is natuurlijk wel dat de teller voor Bram inmiddels op vijf staat, terwijl Dorian al haar werk heeft moeten doen voor (voorlopig) één. Mogen ze het nog eens doen? Het is fantastisch om twee van dergelijke solisten te hebben waarbij je niet kunt horen wie wie is. Maar de voornaamste reden is wel dat deze muziek het waard is om (nog eens) gehoord te worden!

Muziekvoorbeelden: © Fennica Gehrman Oy, Helsinki, Published with permission

Afb. 7: Deel 3, m.120-123

Links: fagotnetwerk.org > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 > Dubbelconcerten – deel 8 – Kalevi Aho

Why Are Bassoons So Expensive?

All too frequently, the purchase of a musical instrument can be a costly one. This can be particularly true if one is aspiring to an instrument that is considered to be of professional standard as opposed to a student model. These days, however, due to significant advances in the manufacturing technology of musical instruments, even the budget end of the instrumental market can represent a good quality instrument if not a refined one.

The bassoon is an instrument that rarely pops to the top of the list of instruments that students want to learn. This I base on over three decades of working in education. Often trying to find a single student within a school or college who plays the bassoon is like the proverbial search for a needle in a haystack.

The sad fact is that instruments such as drums, electric guitar, saxophone and voice appeal more to the emerging musicians as this is what most of them experience in the music they choose to hear.

They know these instruments, relate to them and aspire to be the performers who they hear.

The bassoon is not an instrument many students will even recognise unless time has been spent in the classroom studying orchestral instruments.

As a result, bassoons are a more expensive instrument to purchase as fewer of them are made, less demand to buy them. This is only one side of the discussion but one that I feel is important to highlight.

In contrast, a beginner drum set or electric guitar can be acquired at a very attractive price when compared to a bassoon.

In fact, such is the turnaround of instruments like drums, you can easily pick up a second-hand kit free, often a result of the ardent young drummer having chosen to hang up their sticks having given up the learning challenge.

Not that any instrument is easy to play to a high standard, but the bassoon offers its unique set of challenges to the beginner. Whilst the bassoon can be purchased in smaller sizes to accommodate the hands of younger players, these instruments are equally expensive.

Even though they do make the hand posi-

ons on the bassoon more manageable, there are further challenges to overcome for the beginner. In addition, contemporary bassoons are either the French system or the German system.

Producing the sound on a bassoon is done by blowing air through a double-reed. Like the oboe, the bassoon is called a double-reed instrument for this reason.

This means the bassoon has no mouthpiece like a clarinet, recorder or trumpet, for example, just two small reeds, bound together with which to make the sound.

It's not easy and takes the patience and guidance of an experienced teacher to instruct and encourage beginner bassoonists.

Bassoons are readily available across the world and are certainly a feature of wind orchestras and symphony orchestras alike. There are many brands of bassoon; probably more now than at any time.

Commonly found names in the world of the bassoon are one such as Adler, Schrieber, Yamaha, Leitzinger, Fox, Allora and Moosmann.

Many other manufacturers exist too including the highly reputable John Packer brand.

As an example of prices, John Packer has a second-hand bassoon made by Linton at a very competitive £895. At the other end of the range, there is the Adler 1361 coming in at £8987.00.

You can see the difference between a budget student model and the medium-range professional model.

You will understand that the better the quality of the materials used, the higher the price. Also, variations in keywork or arrangement of finger holes can come in at additional expense.

One simple fact contributes to the expense of a bassoon, and that is it is a very complicated instrument to manufacture. Unlike a flute, clarinet or oboe, the bassoon is not a single-bore instrument.

Its construction, which dates back to the early 15th Century, is complex. The bassoon we hear today contains both ascending and descending conical bores within a single piece of hardwood.

Traditionally, this would be a material such as pear or maple wood. These woods are expensive but significantly change the tone of the instrument.

Even though the average height of a bassoon is 1.35m, the actual playing length is closer to 2.5m due to the shape and length of the bore.

Without this length, the instrument would have completely different tonal qualities and ranges.

As the bassoon has evolved, alongside all orchestral instruments, the keywork has become increasingly sophisticated. If you track back to the early examples of bassoons their keywork was far less elaborate.

What this meant in practical terms is that players had to use intricate fork fingerings to create notes that did not fall under the usual pitches played by the instrument.

The developments and demands made by composers have led the bassoon to where it is today. This means players have the full range of chromatic notes available but the downside is this has a cost implication as manufacturing this keywork comes at a cost.

Equally, fitting the key system to the contemporary bassoons is a skill requiring extensive training and high levels of craftsmanship.

A bassoon, when compared to the other members of the orchestral woodwind family, is a sophisticated and complex piece of musical equipment. It is one of the largest woodwind instruments that require highly specialized knowledge to create.

Cutting the tone holes to just the right depth and angle, drilling the perfect conical bore-holes, and using the latest metallurgy to form

the keywork, springs and crook so that the player can perform the way they intend. None of these elements comes without cost, training and dedication.

According to some forums, one of the top-price bassoons is a new Heckel that can cost as much as \$50,000.

When compared to even a hand-made clarinet this is quite a big price tag. This is of course the top of the professional range of bassoons but does represent one of the largest prices for a woodwind instrument.

If, however, you're a string player, you could be looking at millions for a top-class violin or cello, so perhaps the humble bassoon isn't so expensive.

OCT 25, 2022 BY DR JUSTIN WILDRIDGE

Bron: <https://www.cmuse.org/why-are-bassoons-so-expensive/>

Samenspeelmiddag – 6 mei in Muziekschool Barneveld

Op zaterdagmiddag 6 mei vond onder het genot van de ALV van het Fagotnetwerk een heel gezellige lunch plaats in de Muziekschool Barneveld, waarbij zo'n 15 fagottisten vanuit alle windstreken aanwezig waren en allerlei lekkernijen hadden meegebracht.

Volgend op deze ALV Lunch is er door de aanwezige fagottisten nog een paar uurtjes in trio's en kwartetten uiteenlopend repertoire gespeeld (van Mozart tot de Muppets).

Foto: Ineke Brouwer

De samenspeelmiddag werd afgesloten met de prachtige tweestemmige Fantasie van Orlando di Lasso, uitgevoerd door alle aanwezige fagottisten samen.

Zie voor de gehele Fantasie: fagotnetwerk.org > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 > Samenspeelmiddag

Fantasie
in C Orlando di Lasso (1532-1594)

FAGOT OP DE PLANKEN

Vrijdag 14 juli 2023 – 19:00u.

Deltaconcert, openluchtconcert door Calefax Ensemble met Alban Wesly
Slot Loevesteijn, Poederloijen

Zaterdag 15 juli 2023 – 19:30u. en 21:30u.

Concert door Ensemble Vijf!
Muziek op de Binnendieze, Den Bosch

Zaterdag 15 juli 2023 – 20:00u.

Terrasconcert, openluchtconcert door Calefax Ensemble
Muziekgebouw aan 't IJ, Amsterdam

Zondag 16 juli 2023

Kindervoorstelling Boutje van de Rommelberg door Epos Ensemble met Anja Brons, festival Klaterklanken
Buitenplaats Elswout, Overveen

Zondag 16 juli 2023 – 16:00u.

Concert door Ensemble Vijf!
St. Adriaanskerk, Dreischor

Zondag 16 juli 2023 – 20:00u.

Openluchtconcert door Calefax Ensemble
Kasteeltuin Middachten, De Steeg

Zaterdag 22 juli 2023, 14:00u. en 16:00u.

Kindervoorstelling Boutje van de Rommelberg door Epos Ensemble
Kasteel Rosendaal, Rozendaal (GLD)

Zondag 23 juli 2023, 14:00u. en 16:00u.

Kindervoorstelling Boutje van de Rommelberg door Epos Ensemble
Lansgoed De Haere, Olst

Dinsdag 1 augustus – 20:30u.

Lickl, Schubert, Beethoven door septet met Marceau Lefèvre
Dominicanenkerk Het Zoute, Zomerfestival
Knokke-Heist

Zondag 13 augustus 2023 t/m zondag 20 augustus 2023

Zomeracademie door Apollo Ensemble met Thomas Oltheten
Kunstkerk, Warffum

Donderdag 17 augustus 2023 -

Concert door Dianto Reed Quintet
Grachtenfestival, Amsterdam

Zaterdag 19 augustus 2023 – 11:00u.

Concert door Dianto Reed Quintet
Grachtenfestival, Amsterdam

Zaterdag 19 augustus 2023 – 19:30u. en 20:30u.

Concert door Tamhá met David Bona
Muziek op de Binnendieze, Den Bosch

Vrijdag 26 augustus 2023 -

Concert door Dianto Reed Quintet
Batenburg Baroque Festival, Batenburg

Zaterdag 16 september 2023, 20:15u.

Air du Poète door Hexagon Ensemble
Kloosterbibliotheek Wittem, Kunstlagen
Wittem

Zondag 24 september 2023 – 11:30u.

Air du Poète door Hexagon Ensemble
Kapel op 't Rijsselt, Eefde

Zondag 24 september 2023 – 14:00u.

Apple Torte Concerto door Dianto Reed Quintet
De Ogtent, Duiven

Zaterdag 30 september – 20:15u.

Moeder Aarde door Calefax Ensemble i.s.m. Capella Amsterdam
Muziekgebouw aan 't IJ, Amsterdam

Zondag 1 oktober 2023 – 15:00u.

Moeder Aarde door Calefax Ensemble i.s.m. Capella Amsterdam
Pieterskerk, Utrecht

Donderdag 5 oktober 2023 – 20:00u.

De magie van de duende door Dianto Reed Quintet met María Losada Burgo
Festival van Vlaanderen, Kerk Herzele

Donderdag 5 oktober 2023 – 20:15u.

Moeder Aarde door Calefax Ensemble i.s.m. Capella Amsterdam
Concertgebouw De Vereniging, Nijmegen

Vrijdag 6 oktober 2023 – 20:15u.

Moeder Aarde door Calefax Ensemble i.s.m. Capella Amsterdam
Stadsgehoorzaal, Leiden

Zaterdag 7 oktober 2023 – 20:00u.

De magie van de duende door Dianto Reed Quintet
Festival van Vlaanderen, Kerk Everbeek-Beneden, Everbeek (Brakel)

Zondag 8 oktober 2023 – 11:30u.

Concert door Ensemble Vijf!
Cultureel Centrum De Schalm, Berkel-Enschot

Zondag 8 oktober 2023 – 14:30u.

De Muziekfabriek, kindervoorstelling door Calefax Ensemble
TivoliVredenburg, Utrecht

Woensdag 11 oktober 2023 – 20:15u.

Rising stars: Mathis Stier
Concertgebouw Amsterdam

Zondag 15 oktober 2023 – 15:00u.

Moeder Aarde door Calefax Ensemble i.s.m. Capella Amsterdam
Chassé Theater, Breda

Vrijdag 20 oktober 2023 – 20:00u.

Concert door Ensemble Vijf!
Grote Kerk, Epe

Donderdag 26 oktober 2023 – 20:30u.

Identidades: La magia del 'Duende' door Dianto Reed Quintet
Veur Klassiek, Dorpskerk Peperbus, Leidschendam

Zondag 29 oktober 2023 – 12:00u.

Bottesini, Tsjajkovski & Schumann voor contrabas en fagot door Rick Stotijn, Bram van Sambeek & Hans Eijssackers
Muziekgebouw Frits Philips, Eindhoven

Zondag 19 november 2023 – 14:30u.

De Muziekfabriek, kindervoorstelling door Calefax Ensemble
Stadsgehoorzaal, Leiden

Vrijdag 24 november 2023 – 20:00u.

Menu de Saison door Calefax Ensemble
Reeuwijk Klassiek, Reeuwijk

Zondag 26 november 2023 – 11:00u.

Menu de Saison door Calefax Ensemble
Concertgebouw, Amsterdam

Zondag 10 december 2023 – 11:30u.

Menu de Saison door Calefax Ensemble
Stadsgehoorzaal, Leiden

Zondag 17 december 2023 – 11:00u.

Kerstconcert door Hexagon Ensemble
Gemeentehuis, Bloemendaal

Woensdag 20 december 2023 – 20:15u.

Kerstconcert door Hexagon Ensemble
Rosa Spierhuis, Laren

Dinsdag 26 december 2023 – 15:00u.

Kerstconcert door Hexagon Ensemble
Ruinekerk, Bergen

IM Mordechai Rechtman

A legendary bassoon dies at 97 May 28, 2023

The vastly influential bassoonist Mordechai Rechtman died yesterday in a Tel Aviv hospital at an advanced age.

A child refugee from Hitler's Germany, Rechtman was principal bassoon of the Israel Philharmonic from 1946 to 1991. He was part of a chamber ensemble that played the national anthem at the Declaration of Independence in 1948.

As professor at Tel Aviv, the University of Indiana and elsewhere, he taught many of

leading performers on his instrument. He also made numerous arrangements for it.

NORMAN LEBRECHT

Bron: slippedisc.com

Mordechai Rechtman

Mordechai Rechtman (16 May 1926 – 27 May 2023) was an Israeli bassoonist, conductor, academic teacher and arranger. He was principal bassoonist of the Israel Philharmonic Orchestra from 1946 to 1991. He was professor of bassoon at the Tel Aviv University from 1968 to 2002, and taught as a guest professor internationally, including the Indiana University School of Music, the Juilliard School and the Royal Academy of Music. Rechtman was also known for transcriptions and arrangements for wind quintets and other ensembles that he had founded and conducted, specifically of concertos.

Life and career

Rechtman was born in Barmen, German Reich (now part of Wuppertal, Germany) on 16 May 1926. He immigrated to Mandatory Palestine with his parents in 1934. A neighbour noticed his musicality when he practiced recorder and harmonica on a balcony, and recommended to try the bassoon.

Bron: [Wikipedia](https://en.wikipedia.org/wiki/Mordechai_Rechtman)

Bron: [Youtube](https://www.youtube.com/watch?v=...)
Bron: jpost.com
Barry Davids, 6 april 2016
(photo credit: Courtesy)

Links: fagotnetwerk.org > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 > IM Mordechai Rechtman

Algemene Ledenvergadering Fagotnetwerk zaterdag 6 mei 2023

Zaterdag 6 mei vond in de Muziekschool Barneveld de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV) van het Fagotnetwerk plaats. Hieronder enkele punten die tijdens de ALV aan bod kwamen.

Jaarverslagen en begroting

Jaarlijks terugkerende agendapunten voor de ALV zijn de vaststelling van de jaarverslagen over het voorbije jaar en de begroting voor het volgend jaar.

Het financieel en het bestuurlijk jaarverslag van 2022 zijn door de ALV zonder wijzigingen vastgesteld. De belangrijkste conclusie die op basis van het financieel jaarverslag van 2022 getrokken kan worden is, dat het Fagotnetwerk een financieel gezonde vereniging is. De kascommissie (dit jaar bestaande uit Paul Grevelt en Evert van Noort) had eveneens al aangegeven akkoord te zijn met het financiële jaarverslag van 2022.

Ook de begroting voor 2024 is door de ALV goedgekeurd. Op deze begroting is onder meer een bedrag begroot voor de vernieuwing van de website van het Fagotnetwerk.

Bestuur Fagotnetwerk

Het penningmeesterschap van het Fagotnetwerk is door Sander Bakker inmiddels zorgvuldig overgedragen aan Ineke Brouwer, die als algemeen bestuurslid al enige tijd deel

uitmaakte van het bestuur. Met deze functieverandering van Ineke binnen het bestuur van het Fagotnetwerk, is er nu een vacature voor een algemeen bestuurslid. Het algemeen bestuurslid denkt en helpt mee bij allerlei zaken die gemoeid zijn met het Fagotnetwerk, zoals de ondersteuning van de door de vereniging georganiseerde activiteiten en publiciteit via bijvoorbeeld de sociale media.

Daarnaast treedt Suzanne van Berkum volgens het rooster van aftreden af als secretaris van het Fagotnetwerk, waardoor ook deze bestuursfunctie nu vacant is. De secretaris zorgt onder meer voor het actueel houden van de ledenadministratie, de verslaglegging van vergaderingen en de periodieke e-mail aan de leden van het Fagotnetwerk.

Het bestuur verwelkomt dan ook graag enthousiaste fagottisten die graag als lid van het bestuur van het Fagotnetwerk een steentje willen bijdragen aan het reilen en zeilen van de vereniging. Heb je belangstelling of heb je vragen, neem dan vooral even contact op met het bestuur (post@fagotnetwerk.org).

Redactie De Fagot

Enige tijd geleden is het plan opgevat om de redactie van het tweemaal per jaar verschijnende blad van het Fagotnetwerk, De Fagot, uit te breiden. Inmiddels hebben enkele leden van het Fagotnetwerk aangegeven wel bij te willen

dragen aan het redactionele werk ten behoeve van het blad. Daar is het bestuur heel blij mee. Hartelijk dank voor jullie betrokkenheid!

Mocht je dat nog niet bij het bestuur te kennen hebben gegeven, maar zou je het ook leuk vinden om bij te dragen aan De Fagot, neem even contact op met de hoofdredacteur van De Fagot, Dick Hanemaayer (defagot@fagotnetwerk.org).

Regionale activiteiten

Aan iedereen die plannen heeft voor het organiseren van een regionale activiteit voor (onder andere) fagottisten: voor bijvoorbeeld ondersteuning in de publiciteit, contactgegevens van professionele fagottisten, een beetje financiering en/of advies met betrekking tot de organisatie van een dergelijk activiteit, kun je altijd contact opnemen met het bestuur van het Fagotnetwerk. Als bestuur kijken we dan graag, op welke manier we je desgewenst kunnen helpen bij het realiseren van jouw initiatief. Tot zover even een deel van de onderwerpen die tijdens de ALV de revue gepasseerd hebben.

De volledige notulen van de vergadering ontvang je als lid van het Fagotnetwerk op een later moment nog per e-mail.

Namens het bestuur van het Fagotnetwerk, Suzanne van Berkum (secretaris)

De subcontrafagot

Eerder in dit blad schreven wij over ideeën om een subcontrafagot te maken. De Amerikaanse contrafagottist Richard Bobo had zich ten doel gesteld zo'n instrument te bouwen. We hebben even niet opgelet, en nu blijkt dat Richard Bobo al een jaar geleden een speelbare subcontrafagot heeft gepresenteerd. Dit is het geworden: >

En op deze foto zien we de subcontrafagot in perspectief met andere fagotten en hun bespelers.

Bron: <http://subcontrabassoon.com/media.html>

Zie verder: fagotnetwerk.org > Tijdschrift De Fagot > De Fagot 29 > De subcontrafagot

Thoughts about playing 2nd bassoon

**Hey everyone,
I wanted to share a few thoughts about what it means to me to be playing a 2nd bassoon part and how I approach it.**

Over the years I heard a few schools of thought when it comes to 2nd bassoon playing. Things like "Play softer than the 1st bassoonist", "Play louder than the 1st bassoonist", "not louder but not softer", "blend", "bring out the line", and many more things than potentially contradict each other. In reality, many situations in the music call for different approaches and I found that there is not only one correct way of playing 2nd bassoon.

Instead of thinking about all of the above separately, the way I want to approach 2nd bassoon playing is, that as 2nd bassoon players, you should be doing what ever it takes to make your woodwind section sound better. How can a 2nd bassoonist do that? Here's a few things to consider:

- Be flexible with your sound concept: you want your sound to match other people's sound around you. We all know different reeds will sound darker or brighter, so we can use that to match and change our sound if needed - most importantly to match the 1st bassoonist but also the clarinets and oboes. Flute players are evil so don't match them. (jk - match them as well).

- Intonation: Let's be real, whatever "A" frequency the 1st oboist tunes the orchestra with

is not the actual frequency the orchestra will be playing to. More often than not, the whole orchestra somehow goes sharp and everyone needs to adjust to that. There are a few things you can do to make your life easier when adjusting to the orchestra's real intonation. First thing to try - Adjust your reeds in advance by making them have a thicker (to go sharper) or thinner (to go flatter) profile. Second things to try is trying different bocals and even buying one if needed. If it's a struggle over time maybe consider going to a good repairman for some tuning work or considering buying a new instrument.

- Reeds: Do NOT make or use a "2nd bassoon reed". Whatever that means to you, just don't. You need a reed that works and does whatever you musically need to do - to me this means, among other things, to make reeds that are similar to the 1st bassoonist's reeds. These were some technical things that I think about when it comes to playing 2nd, but there are also some other things that will help your woodwind section, and pretty much everyone else sound and feel better:

- Know the music REALLY WELL: Beside stating the obvious that everyone should know their part, knowing the music really well as a 2nd bassoonist will help you accompany and support other players who have the melody or solos. It will also help the 1st bassoonist if they get lost in the music or of someone asks for your thoughts about something. Be that

person who always knows the music really well, it never hurts.

- Be a good colleague: Be friendly, kind, supportive and positive no matter how you are actually feeling or thinking. Avoid ranting and shit-talking about other players. Don't be the reason the orchestra becomes a toxic place and actively try to make it a welcoming and enjoyable place to be.

- Be Professional: Arrive early, be ready to play, look up to the conductor as much as you can, USE DEODORANT but not to much, and anything else that obviously needed to be done to be professional.

- Be a MUSICIAN: Sometimes playing 2nd bassoon can feel tedious and boring. Remember that you are a musician, so make music out of every note and every phrase. We have the privilege of playing music and there is nothing better than that.

I'm sure there are plenty of other things that can be said about playing 2nd, but these are just some thoughts I had and felt like sharing them.

You're welcome to leave questions in the comments. Thanks for reading!

Bron: [reddit.com](https://www.reddit.com)

Symphonic Mob Elias Agsteribbe

Elias Agsteribbe, fagottist in philharmonie zuidnederland, geeft tips aan de fagot-deelnemers van Symphonic Mob 2022 van philharmonie zuidnederland; de video is van juni 2022.

Passages uit de volgende stukken worden behandeld:

- Bizet, Carmen, Les Toréadors
- Brahms Hongaarse Dans 1, 5
- Elgar, Enigma Variaties, Nimrod
- Grieg, Peer Gynt Suite, Tanz in der Halle des Bergkönigs

Bron: Youtube: [Symphonic Mob Elias Agsteribbe](https://www.youtube.com/watch?v=...)

De fagot in het Noordelijk Bachconsort

WINFRIED GIESKES

Niet lang geleden verscheen er een proefschrift, verdedigd door Laurence Dreyfus, dat in boekvorm werd uitgegeven aan een Amerikaanse universiteit. De titel: „Bach's Continuo Group: Players and Practices in his vocal Works". De rol die Bach in zijn composities aan de fagot toebedeelde is een belangrijke, zo wordt nog eens onderstreept in deze dissertatie; Bach schreef dan op de titelpagina of in de kantlijn „bassono obligato" of gewoon „Fagott spielt hier". Toen ik voor het eerst Bachs cantates goed ging beluisteren en bekijken op youtube bleek meteen hoe prominent die ene bas-stem vaak is; en vanaf het begin, nu 25 jaar geleden, ging ik daarom steevast naar de concerten die oprichter van het NBC Hans Toppinga met „zijn" Noordelijk Bachconsort uitvoerde in het kerkje in Eelde: uiteraard vanwege de muziek en de manier waarop die door het NBC werd gespeeld en gezongen (zo puur en natuurlijk, vond ik elke keer weer) maar zeker ook om de fagotpartijen te horen, destijds virtuoos gespeeld door Richard Lappöhn, gynaecoloog maar ook een bijzonder begaafd musicus („de la musique avant toute chose"), zoals stond in zijn overlijdensbericht, in 2013). Ik herinner me „als de dag van gisteren" hoe hij een keer soleerde in deel 4 van Cantate BWV 177, samen met violist Jan Kees Schelvis en tenor Henk Gunneman, wij met zijn drieën dus; hoboïst Harm de Jonge, die naast Richard naar zijn spel had zitten luisteren, gaf hem na dat lange snelle trio met de primarius en de tenor een klopje op de rug, zo van „prima gedaan"!

Ik dacht toen al: wat zou dat fantastisch zijn: in dit ensemble ooit, ergens in de toekomst, te mogen spelen. Richard werd opgevolgd door Roelie Huizing, die hem af en toe rem-

placeerde, en na haar werd Coby Schreuder de vaste NBC-fagottiste. Coby's grote wens kwam na haar aantreden al snel uit: op het programma kwam de Johannespassie van J.S. Bach. Daar keek ze al jaren naar uit en zo geschiedde; de Passion werd in Denemarken

uitgevoerd, en tot haar grote genoegen was er later een reprise in een bomvolle kerk in Groningen. Coby ging het liefst helemaal op in het spelen van de ondersteunende partijen, dus als onderdeel van het continuo; maar ook soleren ging haar goed af. Het gaf haar ook

veel plezier om samen met de dirigent (inmiddels was dat David van Roijen) na te denken over de optimale manier van fraseren in de begeleiding. Na afloop van een concert ging ik haar altijd even complimenteren, zij nog met haar instrument in de handen: tevreden met haar eigen spel, maar ook met een zelfkritisch oor, en met trefzeker commentaar op wat ze net had gespeeld die avond.

Een jaar of zeven geleden werd het voor Coby moeilijker om lang achter elkaar te spelen; de urenlange repetities en de meestal lange concerten werden haar te veel. Er werd gezocht naar een opvolger of opvolgster en dat werd ik: tot mijn grote vreugde werd ik na een auditie aangenomen! Ik had tevoren al vaak geoefend op Bachs muziek door de cello-partijen van de cantates thuis te spelen als oefenmateriaal: Paul Visser gaf me elke keer na een NBC-concert die bladmuziek, al jaren voordat ik het stokje overnam van Coby. Ik begon dus „met

een vliegende start" maar wat viel er nog veel te leren! Ik ben nu, anno 2023, zo ver dat de zuiverheid en de inzetten en de frasering en het tempo („niet zo haasten!") acceptabel zijn, „zelfs" voor Bach- en barokspecialist Johannes Leertouwer die het NBC een jaar geleden dirigeerde: we voerden de Matthaeuspassion uit, onder zijn leiding. Technisch zijn inmiddels ook de snelle delen geen probleem meer (van de Johannes-Passion die aria „Himmel reis, Welt erbebe" bijvoorbeeld).

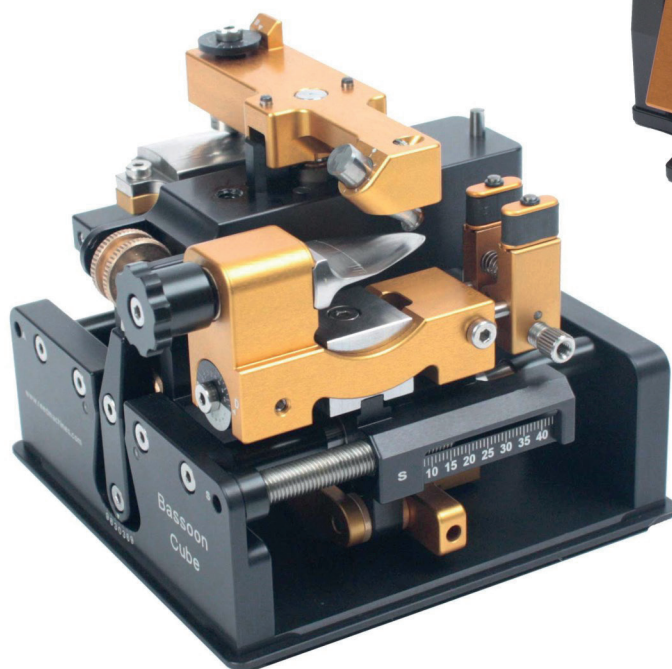
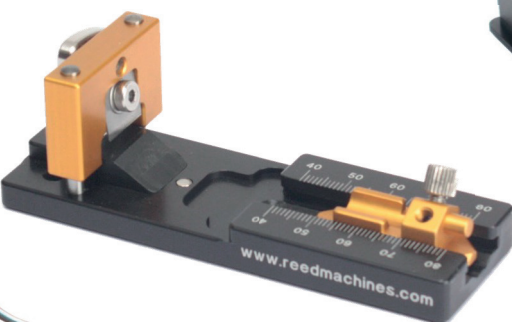
Het samen spelen in het Noordelijk Bachconsort is niet alleen enorm leerzaam maar ook het fijnste dat je kan overkomen, vanwege de hoge kwaliteit van het ensemble, de dirigenten (na Benjamin Bakker en dus eenmalig Johannes Leertouwer, nu Wolfgang Lange), en de coaching van gerenommeerde barok-musici (Hanneke Wierenga, Lidewij van der Voort). Het repertoire dat door de artistieke commissie gekozen wordt, is

elke keer weer verrassend, en wat de fagot betreft fascinerend, zeker als werk van andere componisten dan J.S. Bach, zoals Homilius of Telemann, gekozen wordt: dan zijn er TWEE fagotten nodig („wat is er mooier dan ..." !); een keer was die fagot naast me Jeroen Veltheer, en de laatste keer, vlak voor de Corona-stop, was dat Ditje Hamoen, in Homilius.

Nu ga ik op de barokfagot overstappen; mijn opvolgster is sinds kort Elma Cats. Op youtube-opnames van door het NBC gespeelde en gezongen werken wordt bijna altijd een barok-fagot ingezet, vaak twee, naast andere barok-instrumenten (hobo's, gamba, barokviolen en violone, baroktrompetten en -trombones). Barokfagot een nieuwe uitdaging! Nu nog een instrument, een leraar is er al (Vincent van Ballegooijen), maar instrumenten zijn dun gezaaid: tips zijn zeer welkom!

reed machines

for making inspiring music
we bring you worlds best reed machines

www.reedmachines.com

